

Místo a úloha ideové přípravy v komplexním zajištění bojové a mobilizační pohotovosti socialistické armády

V podmínkách třídně rozděleného světa a lidstva není jediné oblasti společenské praxe, která by neměla ideologický aspekt a zůstávala stranou ideologie a ideologického působení. Neexistuje ani žádný významnější výsledek individuální a společenské činnosti, na kterém by se v té či oné míře, pozitivně či negativně nepodílela ideologie protikladných společenských tříd.

Na tuto skutečnost opětovně upozorňují dokumenty XXVII. sjezdu KSSS: „Všechny naše plány uviznou ve vzduchu, jestliže k nim lidé zůstanou lhostejní, jestliže se nám nepodaří vyburcovat pracovní a společenskou aktivitu mas, jejich energii a iniciativu... Je nesporné, že moudré a pravdivé slovo je nesmírně působivé... Lidé musí neustále vidět a cítit velkou pravdu naší ideologie a zásadovost naší politiky.“ (XXVII. sjezd KSSS. Dokumenty a materiály, Praha 1986, s. 85–86.)

Tento závěr má všeobecnou platnost, která však nabývá na svém významu v tak politicky a ideologicky exponované oblasti, jakou představuje vojenství a v jejím rámci bojová a mobilizační pohotovost armády.

Bojová a mobilizační pohotovost armády se skládá z mnoha komponentů. Zahnuje doslova všechny podstatné prvky života, činnosti a stavu vojsk. Radíme mezi ně morálně politický stav, kázeň, uvědomělost, mobilizační připravenost vojsk, komplexní technické vybavení vojsk dostatečným množstvím moderních zbraní a ostatní vojenské techniky, jejich mistrné ovládání a udržování ve stavu nepřetržité příprave-

nosti k bojovému použití, organizační schopnosti velitelů, štábů, politických orgánů, jejich umění nepřetržitě řídit vojska a řešit složité a mnohostranné úlohy v různých bojových situacích.

Jinými slovy řečeno, bojová a mobilizační pohotovost armády představuje široký komplex sociálně politických i kulturně technických, materiálních i vědeckotechnických, organizačních a kádrových opatření, jejichž neodmyslitelným spojovacím článkem je v určující míře úroveň ideové politického uvědomění, přesvědčení, vyspělosti, ideologické a psychologické připravenosti a odolnosti příslušníků socialistické armády.

Je tomu tak především proto, že na ní konečkonců v rozhodující míře závisí myšlení a názory, morální i volní vlastnosti, postoje i jednání příslušníků armády jak v mírové, tak válečné situaci, stejně tak jako stupeň a efektivnost bojového využití všech materiálně technických prostředků, jimiž armáda disponuje.

Ani v podmínkách uplatňování vědeckotechnického pokroku v socialistickém vojenství nezávisí úspěch v případném válečném konfliktu jen na zbraních a vojenské technice, ale v rozhodující míře na člověku, jeho duchovních, morálních a politických kvalitách a praktických postojích. V jistém smyslu lze říci, že veškerá očekávání a naděje vkládané do poslání socialistické armády závisí především na subjektivním činiteli, příslušnících ozbrojených sil.

Vše co uvádí jednotlivce a sociální skupiny v činnost vždy v té či oné podobě prochází jejich hlavou, vědomím, myšlením. Není tomu ani jinak v aktivitách, které jsou součástí bojové a mobilizační pohotovosti. Duchovní podněty, impulsy, cíle, předsevzetí rozhodnutí a jednání zpravidla spočívají na výsledcích rozumového, v té či oné míře vědeckého poznání.

Rozumové myšlení v třídní společnosti není a nemůže být třídně indiferentní, neutrální, neangažované. Třídní aspekt rozumového myšlení vtiskuje lidskému rozhodování a jednání společensky žádoucí nebo nežádoucí zacílení a vyústění odpovídající zájmům určité společenské třídy, či sociálně ekonomické systému.

Komplexnost se dnes zdaleka nevyznačuje pouze bojová a mobilizační pohotovost armády, komplexní charakter má v současnosti i ideová příprava vojsk. V případě tak výrazně sociálně politického třídního jevu, jakým je bojová a mobilizační pohotovost socialistické armády, děje se tak prostřednictvím celého komplexu „ideologií“, jako např. ideologie politické, právní, morální, filozofické, estetické. Každá svým způsobem a pod určitým zorným úhlem vtiskuje bojové a mobilizační pohotovosti sociálně politickou kvalitu a integruje činnost příslušníků armády v intencích hlavních tříd socialistické společnosti.

Ideologická práce, která je realizována především **politickou ideovou, světónázorovou, mravní, právní, estetickou a psychologickou výchovou**, se podílí na komplexním zabezpečení bojové a mobilizační pohotovosti armády především přes lidského činitele, příslušníky socialistické armády, kteří jsou ideologií ovlivňováni, vychováni, formováni. „Člověk vyzbrojený marxismem-leninismem, hluboce přesvědčený a zánícený pro pravdu socialismu... neustupuje před překážkami, neztrácí jistotu ani v nejtěžších životních situacích a nebojí se podstoupit zápas za uskutečnění socialistických ideálů.“ (Sborník hlavních dokumentů XVII. sjezdu KSČ. Praha 1986, s. 77.)

Ideologická práce podílející se na zabezpečování a upevňování bojové a mobilizační pohotovosti plní svou nezastupitelnou úlohu především tím, že společensky žádoucím způsobem ovlivňuje myšlení, nárazy, přesvědčení, nálady, smýšlení, citění, motivaci, postoje, hodnotovou orientaci, rozhodování, hodnocení jednání příslušníků socialistické armády.

Ideologická práce jako neodmyslitelný a nezastupitelný prvek komplexní bojové a mobilizační pohotovosti socialistické armá-

dy přispívá k pochopení materiálních, duchovních, vojenskotechnických, organizačních, kádrových a jiných komponentů bojové a mobilizační pohotovosti v širších sociálně politických, světónázorových, právních a mravních souvislostech a aspektech.

Tímto způsobem přispívá k aktivizaci, mobilizaci a využívání schopností a vlastností lidí, exploataci věcných, materiálně technických činitelů tvořících významné prvky bojové síly socialistické armády.

V ideové přípravě socialistické armády zaujímá pochopitelně ústřední postavení **morálně politická příprava** příslušníků socialistické armády. Jejím prostřednictvím se dostávají příslušníkům armády marxisticko-leninské teoretické závěry o třídní podstatě, zdroji a příčinách vzniku války, jejím sociálně politickém charakteru, obsahu, funkcích, sociálním smyslu a účelu i sociálně politickém hodnocení a postoji, které je nutné ke konkrétním válkám uplatnit. Na tomto základě dochází i k pochopení smyslu, existence, sociální úlohy, funkcí a poslání socialistické armády a veškerého branného úsilí socialistického státu, popřípadě socialistického vojenskopolitického společenství, což nezůstává bez vlivu na myšlení, přesvědčení, postoje a jednání příslušníků armády.

Významným spojencem ideové politického působení, které násobí vliv politické ideologie, je skutečný stav sociální reality, v níž příslušníci armády žijí, která jejich myšlení, postoje a jednání pozitivně nebo negativně ovlivňuje.

Příslušníci socialistické armády současně podstatnou část svého života prožívají a tráví ve vojenské sociální realitě, která na ně rovněž doléhá. V tomto směru jejich ideologickou připravenost — myšlení, přesvědčení, citění, vůli, postoje atp. příznivě nebo nepříznivě ovlivňuje nejen politicko-výchovná činnost velitelů, politických orgánů, stranických a svazáckých organizací, ale v nemenší míře i velitelská a stranickopolitická rozhodnutí a opatření, která se promítají do způsobu života jednotek a jednotlivců.

Z tohoto důvodu je nanejvýš žádoucí, aby každý příslušník velitelského sboru i politických orgánů domýšlel ideologické důsledky svých rozhodnutí, rozkazů, nařízení, režimových opatření a včas paralyzoval jejich možný negativní vliv na ideologickou situaci v jednotce. Totéž se týká i energického vymycování jevů, které narušují socialistické vztahy, soužití, morálně politický stav vojenských kolektivů a ve svých důsledcích i bojovou a mobilizační

pohotovost jednotek, jak je tomu např. v případě šikanování.

Rozhodující místo v ideové přípravě příslušníků socialistické armády zaujímá **světónázorová příprava**, která má rovněž výrazně ideologický aspekt. Vojenství, válka, ozbrojený zápas nikdy nepředstavovaly a ani dnes nepředstavují izolované sociálně politické jevy a procesy. V té míře, v jaké se dnes stávají společenské vztahy, mezinárodními, celosvětovými, globálními, v té míře, v jaké jsou dnes vzájemně propojeny osudy třídně rozděleného lidstva, národů a společností, nezbývá, než i vojenské jevy chápat v širších světónázorových souvislostech.

Na základě této skutečnosti není možné si dnes představit ideovou přípravu vojsk bez náležité světónázorové přípravy. V jejím rámci jde především o dosažení pochopení např. sociálního násilí, války, ozbrojeného zápasu v co nejširších světónázorových souvislostech, o nalezení a ukázání jejich místa a úlohy při řešení základního i hlavních rozporů současné epochy; jejich místa a úlohy v procesu třídní a lidské emancipace; při prosazování sociálního pokroku; v koncepci socialistického reálného humanismu atd.

K působivější ideové přípravě příslušníků socialistické armády využitím filozofickosvětónázorové roviny přístupu nacházíme celou řadu myšlenkově závažných podnětů především v dokumentech XXVII. sjezdu KSSS. K náležitému promyšlení a světónázorově ideologickému využití se mj. nabízejí závěry Politické zprávy ÚV KSSS XXVII. sjezdu KSSS: prohlášení „naším ideálem je svět bez zbraní a bez násilí“; myšlenky o tom, že „zajištění bezpečnosti se stále více stává úkolem politickým, který lze vyřešit jen politickými prostředky“; „konfrontace mezi kapitalismem a socialismem může mít pouze a výhradně formu mírového soužití, které nemá jinou alternativu, má-li lidstvo přežít“; že požadavek „zřeknout se války proti sobě i proti dalším státům, a to jak války jaderné, tak i konvenční; nepřipustit zbrojení ve vesmíru; myšlenky, že „dnes už nelze vyhrát nejen jadernou válku, ale ani závody ve zbrojení“, o „konci naděje, že se kterýkoli stát může ubránit pouze vojenskotechnickými prostředky, vytvořením sebeobhajovací obrany“; že „mezinárodní bezpečnost se nemůže donekonečna opírat o strach z odvety o doktrínu „zadržování“ a „zastřažování“; závěr o „absurdnosti a amorálnosti situace, kdy se jaderným rukojmím stává celý svět“; že „skutečnou bezpečnost lze v našem století zajistit ni-

koli co nejvyšší, ale co nejnižší úrovní strategické rovnováhy, z níž je třeba vyloučit jaderné a jiné druhy zbraní hromadného ničení“ a jiné.

Součástí ideové přípravy příslušníků socialistické armády je i příprava v oblasti **mezinárodně právní ideologie**, která má rovněž nemalý význam v systému bojové a mobilizační pohotovosti armády. Význam mezinárodně právního ideologického aspektu války a ozbrojeného zápasu nabývá v současnosti na nebyvalém významu.

Je tomu tak především proto, že vlády a představitelé imperialistických států, především USA, se v současnosti uchylují k porušování norem mezinárodního práva, včetně norem mezinárodního práva válečného, k politice státního terorismu, mezinárodní zvláště a banditismu ve vztazích ke svrchovaným pokrokovým a revolučním národům a státům.

I když mezinárodní právo a mezinárodní právní ideologie nevzniká jako právo vnitrostátní — jako vůle vládnoucí třídy povýšená na zákon, ale především jako výsledek kompromisů mezi svrchovanými státy rozdílného sociálně ekonomického zřízení, je třeba mu přiznat relativně pokrokovou úlohu v životě mezinárodního společenství.

Socialistické státy jsou naopak důslednými stoupenci a zastánci přísného respektování mezinárodního práva ve vzájemných vztazích mezi svrchovanými státy. Současně využívají obsahu a ducha mezinárodního práva k ideologickému odsouzení vojenskostrategických cílů imperialismu, aktů agrese, státního terorismu, mezinárodní zvláště a jednání podle zákonů džungle ve vztazích mezi národy a státy, ale i k mezinárodně právnímu ideologickému upevnění bojové a mobilizační pohotovosti socialistické armády, jako významné podmínky a předpokladu zákonné sebeobraně, jejího mezinárodně právního ospravedlnění. Není třeba zvlášť zdůrazňovat jak významnou společenskou hodnotou, stimulem a motivem v myšlení, postojích a jednáních příslušníků socialistické armády je hodnota sociální spravedlnosti, její obrana a praktická realizace v mírovém životě i ve válečné konfrontaci.

V ideové přípravě příslušníků socialistické armády je vedle politické, filozofickosvětónázorové a mezinárodně právní ideologie využívána i **ideologie mravní**. Všechny vojenské jevy a procesy mají mimo jiné i svůj mravní aspekt a podléhají i mravním principům, normám, pravidlům a hodnocení.

Morální příprava příslušníků socialistické armády se dotýká velmi širokého okru-

hu problémů. Jednu skupinu z nich tvoří zprostředkování marxisticko-leninských etických poznatků vztahujících se k mravním aspektům příčin vzniku války, podstaty války, sociálního obsahu a funkcí války, mravního hodnocení, mravní spravedlnosti a nespravedlnosti války, morálnosti a amorálnosti války i mravních důsledků, které válka vyvolává v životě společnosti.

Druhou oblastí morální přípravy vojáků socialistické armády představuje zprostředkování poučení, která se týkají etiky ozbrojeného boje, mravně ospravedlnitelných a mravně zavrženíhodných způsobů a metod vedení válek. Do této oblasti se řadí i poučení o marxisticko-leninském řešení mravních konfliktů, do nichž se příslušníci armády ve válce dostávají, problematika hrdinství i zbabělosti, obětí a sebeobětování, věrnosti, oddanosti vlasti i zrády, dezerce aj.

Ke škodě ideové přípravy příslušníků naší armády je ideologicky závažná mravní problematika války a ozbrojeného zápasu dosti opomíjena, nachází se na okraji zájmu, ačkoli se slovně význam morální připravenosti a morální odolnosti příslušníků naší armády zcela jednoznačně zdůrazňuje. Není třeba dodávat, že se tímto způsobem zbavujeme jednoho z významných činitelů ideologické povahy — mravní ideologie, která může, je-li cítěvdomě exploatována, výrazně znásobit působení politické, filozofické i právní ideologie.

Kromě toho opomíjení mravní přípravy ponechává příslušníky socialistické armády bezradné při řešení různých mravně závažných, konfliktních situací, které jsou ve válce a ozbrojeném zápasu čteně zastoupeny.

Ideová příprava příslušníků socialistické armády však nespočívá výlučně ve zprostředkování a výchově v duchu marxisticko-leninských idejí, teorií a názorů, ale v jednotě s tím i v ideologickém boji proti nemarxistické ideologii. „Podstatná zvláštnost ideologické práce“, uvádí Politická zpráva ÚV KSSS XXVII. sjezdu KSSS, „tkví i v tom, že se uskutečňuje za ostré konfrontace socialistické a buržoazní ideologie... Psychologickou válku rozpoutanou imperialismem nelze kvalifikovat jinak, než jako zvláštní formu agrese a informačního imperialismu posilávajících svrchovanost, historii a kulturu národů. Je to také přímá politicko-psychologická příprava na válku...“

Ideologické zabezpečování aktů agrese a mezinárodní zvláště je buržoazí usměrňováno nejen do řad vlastního obyvatelstva, ale prostřednictvím soudobých hromadných

sdělovacích prostředků i do socialistických zemí a jejich armád. Ideologicky destruktivní vliv na bojovou a mobilizační pohotovost socialistické armády mají především buržoazní a náboženské pacifistické názory zanášené do myšlení příslušníků socialistické armády. Pacifistické ideje a názory působí rozkladně v každé armádě, socialistické i buržoazní. Nicméně hodnocení sociálních funkcí a důsledků pacifistické ideologie v armádách svou sociální podstatou a posláním zásadně protikladných nemůže být paušální, nediferencované. Jestliže pacifistická ideologie ideologicky, politicky a morálně rozkládá bojeschopnost např. imperialistické armády, nemůžeme z pozic marxismu-leninismu hodnotit toto působení negativně, neboť jde o oslabování bojeschopnosti jednoho z významných mocenskopolitických nástrojů imperialistické buržoazie. Pokud jde o rozkladný ideologický vliv pacifistické ideologie v socialistické armádě, která je předurčena k plnění principiálně odlišného poslání než je tomu u imperialistických armád, jde o působení na bojovou a mobilizační pohotovost politicky škodlivé a destruktivní.

Ideologický boj s pacifistickou ideologií je v současnosti složitý. Pacifističtí ideologové totiž parazitují na všech mírových iniciativách Sovětského svazu a dalších socialistických zemí, přisvojují si je, začleňují do svého politického programu, dávají jim zpravidla svou vlastní buržoazní pacifistickou interpretaci, čímž jejich skutečný pokrokový, demokratický obsah zkreslují a zanášejí do vědomí lidí i příslušníků socialistické armády nejrozdůšnější iluze, nesprávné názory a přístupy k válce, míru, mírovému soužití

Z hlediska ideologické připravenosti, bojové a mobilizační pohotovosti socialistické armády mají zvláště škodlivý a ideologicky rozkladný vliv pacifistické ideje a názory, které z abstraktně humanistických pozic nečiní žádný rozdíl mezi:

- vojenstvím buržoazním a vojenstvím socialistickým,
- spravedlivou a nespravedlivou válkou,
- spravedlivým demokratickým mírem a nespravedlivým imperialistickým mírem,
- materiálními a duchovními přípravami agrese a materiálními i duchovními opatřeními k odrazení agrese,
- uplatňováním vědeckotechnického pokroku v buržoazním a v socialistickém vojenství,
- agresí a zákonnou sebeobranou,
- agresorem a obětí agrese atd.

Neméně škodlivé jsou i výzvy, s nimiž se pacifisté obracejí na socialistické státy, aby přistoupily k jednostrannému odzbrojování, netrvaly striktně na vojenskostrategické rovnováze, nedramatizovaly případy imperialistické agrese, státního terorismu a zvláště v teritoriálně omezených lokalitách a ohniscích napětí, prodlužovaly platnost svých jednostranných závazků a moratorií, zřekly se politické, morální a materiální podpory národů a států, které se staly obětí agrese apod.

Nedostatečná schopnost občanů i příslušníků socialistické armády orientovat se v řadě složitých rozporuplných zahraničně-politických, vojensko-politických, vojensko-technických, vojenskodoktrinálních i vojenskostrategických otázkách současnosti může přispívat k vytváření vhodné půdy pro šíření pacifistické ideologie mezi příslušníky socialistické armády.

Z tohoto důvodu, i když buržoazní a náboženské pacifisty považujeme za politické

spojence v boji proti militaristické buržoazii, musíme vést trpělivý ideový zápas s pacifistickou ideologií, která z nemarxistických pozic přistupuje a interpretuje vojenskou problematiku s negativními důsledky pro bojovou a mobilizační pohotovost socialistické armády.

Jakkoli přisuzujeme ideové přípravě významné a ničím nezastupitelné místo při komplexním upevňování bojové a mobilizační pohotovosti socialistické armády, nelze její úlohu absolutizovat a přeceňovat. Ve svém projevu na shromáždění v Togliatti v roce 1986 v této souvislosti Michail Gorbačov připomenul: "... musíme mít neustále na paměti, že hlavní frontou, kde zajistíme úspěšný boj za mír, je splnění úkolů spjatých se zdokonalováním socialistické společnosti. Rozhodujícím předpokladem je stav národního hospodářství, rozvoj vědy a techniky, kvalitativní přestavba hospodářství a zvyšování duchovního, intelektuálního a mravního potenciálu státu".